

Näin elettiin ennen

Sisareni Aini Alho (o.s. Ollaranta ent. Suutari). Hän muisteli lapsuuden aikoja 1920-luvun loppupuolelta - aina viimeiseen lähtöön Hytinlahdesta. Elämä silloin oli hyvin yksinkertaista, ei ollut koneita vaan lähes kakki tehtiin käsin ja kotona.

Lapsuus: Lapsena meillä oli omat leikit ja autettiin aikuisia, etenkin mummoa pikku askareissa, oltiin hänen ”käskassaroina”. Puiden tuonti tupaan, marjassa ja paimenessa käynti sekä pikku pyykin pesu sitten isompana. Me leikittiin paljon, etenkin kesäisin saimme vapaasti leikkiä keskellä päivää. Tehtiin mm. kaarnasta sarvipäisiä lemmiä ja silmät kiinni heitettiin siihen pihalle, ja niin lehmät oli laitumella. Illalla etsittiin ne sieltä, haettiin karja kotiin. Oli porsaita jotka tehtiin poikaulpukoista ja laitettiin tikuista jalat niille. Leivottiin piiraita vadelman lehdistä ja savikakkaroista. Kotona äidin tekemät pellavahiuksiset nuket oli leikeissä tietenkin mukana.

Ollan lapset uimassa omassa kotirannassa v. 1934

Uimassa käytiin paljon ja kilpailtiin siitä, kuka eniten ehtii päivässä käydä. Paras tulos oli 100 kertaa. Välillä käytiin talon vieressä olevalla hiekkalaatikolla lämmittelemässä.

Leikkikavereina oli omien sisarusten ja serkkujen lisäksi naapurin lapsia, etenkin Alli - serkku. Se oli sellaista sen aikaista normaalia maalaiselämää, joka näkyi myös meidän leikeissä. Ne keksittiin itse, milloin mitään. Kerrankin Hannu-serkun kanssa laitoimme uudentallin vintille pöydän päälle tiiliskivet ja sen päälle kattilan ja tulen sen alle. No se pöytä kärventyi mustaksi. Pelästyimme pahaa jälkeä ja menimme huoneeseen piiloon. Meitä etsittiin kovin ja viimein Esteri-täti, joka oli siihen aikaan lasten perään katsojana, löysi meidät ja iloitui että olimme maalla eikä järven pohjassa. Ei siinä mitään sen suurempaa vahinkoa käynyt onneksi, mutta olisi voinut käydä.

Pyhäkoulu oli lapsena hyvin tärkeä tapahtuma pyhisin. Pyhäkoulua pidettiin vuorollaan joka talossa lähiseudulla järven kahta puolta. Opettajina oli Toisiin Eeva, Käkösen Aili ja Väkelän Heikin Mari, oli ehkä muitakin, mutta nämä muistan. Aadam Javanainen, Eevan isä, oli myös pyhäkoulunopettaja, mutta silloin hän ei enää ollut, vaan Eeva jatkoi isän jälkeen. Eeva oli uskollinen opettaja. Oli ilma millainen tahansa niin hän kyllä tuli. Talvellakin hangessa kahlaten, ei ollut aurattuja teitä.

Pyhäkoulu alkoi sunnuntaisin klo 10 ja kesti noin tunnin. Siellä luettiin ja laulettiin ja opettajat selittivät raamattua. Oli vähän läksyäkin katekismuksesta ja muistolause. Meillä mummo kutsui sunnuntai-aamuisin lapset kamariinsa ja käytiin pyhäkoulun läksy läpi. Pyhäkoulun jälkeen saatiin leikkiä ulkosalla, pelata palloa, olla kuurupiilosilla. Ehkä tunnin verran sitä leikkimistä oli ennen kuin lähdettiin kotiin.

Jouluna oli aina pyhäkoulun joulujuhla, ja se oli melkein aina Käkösessä tai Toisiilassa. Se oli aina suuri juhlahetki lapsille ja miksei myös aikuisille. Lapset yleensä oli ohjelman suorittajia, joululeikkejä ja joululauluja. Seijakin lauloi kerran Joulupuu on rakennettu, ihan pienenä tyttönä ehkä 4-vuotiaana hän lauloi oikein reippaasti ja hyvin, yleisö innostui taputtamaan kun hän esiintyi niin hyvin. Hän hätääntyi ja juoksi äidin kaulaan kun hän luuli että se meni huonosti.

Toisiilassa (Eeva, Anni ja Heikki Javanaisen koti) pidettiin myös paljon hartaushetkiä ja ompeluseuroja. Usein toisiilaiset vasta lehdestä lukivat, että heillä on hartaushetki.

Anni aloitti leipomiset hyvissä ajoin, ja tupaan kannettiin penkit, joita oli vieraidenkin varalle. Tuvassa kahvitettiin aina myös lapset. Väkeä tuli koko Hytinlahden alueelta aina Musakan mäkeä myöten ja kauempaakin. Anni huolehti kahvituksesta; jo ovella sohkaisi "tuoli olis kohvii mänkää sinn ennsin". Vieraskamarissa kahvitettiin papit ja muut "kirkonmiehet". Usein siellä oli myös Kososen Olli ja hänen vaimonsa, Kauppinen Matti, Viinasen Topi, Tontin Matti, Riitta-mummo ja pyhäkoulun opettajia.

Myös kristillisiä kesäjuhlia heillä pidettiin, ne oli oman kylän kristillisten nuorten järjestämiä tilaisuuksia, puhujia niissä oli useampia ja laulettiin paljon.

Toisiilaisista saa sanoa, että se oli meidän kylän hengellinen koti, kyllä se siltä tuntui. Sinne heille voi vapaasti mennä keskustelemaan milloin vain, aina otettiin avosylin vastaan.

Hartaushetket, ompeluseurat ja vuosittaiset kyläluvut olivat niitä tilaisuuksia joihin mielellään aina mentiin. Niitä pidettiin hyvin paljon eri taloissa ja ne olivat sellaisia kyläyhteisön tiivistäjiä.

Kyläluvuissa kävivät kaikki kynnelle kykenevät. Siellä piti osata edellisenä vuonna katekismuksesta annettu läksy ja uskontunnustus; myös virsiä laulettiin aika paljon ja raamattua luettiin. Hämärikköä pidettiin meillä kotona tai naapureissa. Se oli sellaista aikaa kun ei vielä laitettu lamppuun valoa ja ei oikein nähnyt käsitöitä tehdä, niin lähdettiin naapuriin juttelemaan, ja lapset leikkivät kuurupiiloa sisällä. Mummo oli leikissä mukana.

Joskus kun me lapset jäimme kotiin, niin meillä oli omat lauluhetket ja saatiin paistaa "perunalettuja". Ne tehtiin niin, että perunat kuorittiin ja leikattiin siivuksi ja siivut paistettiin hellan päällä. Myös tavallisia lettuja saimme paistaa. Pentti-veli oli oikea lettumestari.

Lauantai-iltaisin mummo piti kotona oman lauluhetken. Kun oli käyty saunassa ja syöty, niin mummo sanoi: "No niin lapset, tulkaapas tänne kammariin pöydän ympärille". Mummo luki vähän raamattua, ja laulettiin yhdessä. Se oli ihan hyvä hetki.

Pyhäaamuna oli erilaista. Sai kahvia ja tummaa pullaa (II tai III- luokan jauhoista tehty).

Sitten alkoi kenkien kerääminen voideltaviksi. Se oli melkoinen kenkärivi. Pekka-ukko oli voitelmestarina, ja myöhemmin tehtävä siirtyi isälle.

Koulu ...

Sitten kun tultiin isommaksi alkoi koulunkäynti.

Me kävimme koulua Timoskalassa. Alakoulu oli Kirilässä Nikolai Sinkon talossa. Yläluokkalaiset kävivät ensin koulua Antti Paavilaisen talossa, sen jälkeen koulunkäynti siirrettiin Simo Paavilaisen tiloihin. Paavilainen oli luovuttanut koulun käyttöön yhden huoneen sekä eteisen ja kuistin. Opettajalla oli asuntona keittiö ja kamari. Helmi Laanti oli opettaja. Luokkahuoneessa oli neljä luokkaa yhdessä, yläluokat 1- 4.

Koulussa opetettiin lähes samoja aineita kuin nykyäänkin. Ruokaa ei koulussa saanut, vaan mukana oli omat eväät: maitopullo ja voileivät ja paistettua lihaa leipien välissä. Joskus pyhien jälkeen saattoi eväänä olla marjapiirastakin. Koulumatka oli aika pitkä, noin 4- 5 km, ja se käveltiin tai talvisin hiihdettiin.

Jatkokoulua kävimme jo Timoskalan uudessa koulussa. Talvisin lasketeltiin välitunnilla mäkeä.

Myös koulujen välisiä hiihtokilpailuja käytiin. Ensin pidettiin omalla koululla karsintakilpailut, ja parhaat pääsivät koulujenvälisiin. Minäkin onnistuin kerran voittamaan oman sarjani, ja niin Räisälän koulujen välinen mestaruus tuli Timoskalaan. Koulu sai kiertopalkintopokaalin vuodeksi, ja lusikka oli henkilökohtainen palkinto. Valmennuin aamulla kokeilemalla, että riittääkö hameen leveys kunnan potkuihin. Äitiä se vähän nauratti, sanoi; "sie nyt siinä ". Taisi siinä sisu kasvaa. Isä tervasi sukset edellisenä iltana, eikä niihin mitään muita voiteita laitettu.

Väkelän Topias (Alli ja Arvi Väkiparran isä) järjesti meille sekä lähiseudun naapurien lapsille hiihtokilpailuita. Yleensä meitä oli aika paljon kisilemassa. Me lapset teimme ladun, ja sitä hiihdettiin ahkerasti, ja se oli hyvässä kunnossa. Latu alkoi Topiaan pihaseudusta, kiersi Käkösen pellon kautta Niemenmäelle ja sieltä peltoja pitkin Lampilaisten ja meidän välistä harjulle, harjua alas jälle Väkelän sillan pieleen ja edelleen Väkelän peltoja pitkin Topiaan pihaan.

Käkösen Matti (Matti Javanainen) oli ajanottaja ja Topias lähetti matkaan. Oli siinä aika vilske. Sisällä käytiin lämmittelemässä ja saatiin mehua. Palkintoina oli alumiinilusikoita, joihin oli viilattu kilpailusijoitus.

Koululla oli myös kerhotoimintaa "tyttöosasto " ja "poikaosasto " . Opettaja piti meille kerhoa. Poikien kerho-ohjaaja oli Kososen Tauno. Tehtiin retkiä aina Käkisalmeen asti. Erään kerran Käkisalmissa oli tyttökerhon tapahtuma. Ainakin kaksi päivää oltiin ja eväät otettiin kotoa mukaan. Myös muita retkiä tehtiin, joskus käytiin istuttamassa kuusen ja männyn taimia kunnan metsään.

Opintokerhoja oli, mutta ei ihan meidän ympäristössä. Muistaakseni niitä oli Salokylässä.

Maatalouskerho oli, ja kerhoneuvoja kävi kesäisin tarkastelemassa kerhopalstoja.

Kirstillä oli kerhopalsta, jossa hän kasvatti juurikasveja. Kerholaiset tekivät myös käsitöitä, joita kerhoneuvoja kävi katsomassa. Varsinaista nuorisotoimintaa ei minun muistaakseni ollut.

Käytiin kylässä koulukaverien ja ystävien luona ja pidettiin tällä tavoin yhteiseloä yllä.

Juhannuksena poltettiin kokko Väkelän sillan pielessä, kallion kupeessa, Latoselän puolella. Leikittiin piirileikkiä ja laulettiin; muuta ohjelmaa ei ollut. Kerran Sunin Matti pyöritti tyttärtään Auraa, ja piirileikkilauluna laulettiin "Olenhan sua rakastanut isän, äidin nähden ... ", ja hauskaa oli.

Eevan ja Annin päivät oli yksi tapahtuma vuodessa. Me lapset, joskus Elina-tätikin oli mukana, kävimme laulamassa heille. Anni kutsui seuraavaksi illaksi nimipäiväkahville, ja se oli pikku juhlahetki meille.

Muistan kun kerran Annikin kanssa saimme pitää yhteiset nimipäivät (Annikki ja Kyllikki).

Äiti leipoi pullia, ja vieraita oli Kiurulaisiin Aura ja Kerttu, Lammin Sylvi, Laitisen Sulo, ja oli muitakin.

Leikittiin äidin ja isän kamarissa" lykittiä kiuvee ja sotkettii sauvee". Joulun aika oli naapureiden luona kylässä käyntiä. Joulupäivänä, eikä muinakaan kirkollisina juhlapäivinä, saanut mennä kylään. Tapaninpäivä oli varsinainen kyläilypäivä. Tahvanan ajoon lähdettiin, ja vastaavasti meillä kävi tahvanan vieraita.

Tapanin aamuna noustiin aikaisin ylös ja tehtiin aamuaskareet nopeasti. Uuni lämmitettiin ruuan laittoa varten. Kaikki piti olla hyvissä ajoin valmista, etteivät tahvananajat pääsisi yllättämään talon väkeä nukkumasta. Oli mukava vastata myönteisesti kun kysyttiin; "Onko Tahvana kotona?"

Kyllä aikaisiakin vieraita tuli, mutta eivät päässeet yllättämään. Toisiilaiset oli tavanomainen tapaninpäivän vierailupaikka. Hevosella mentiin, vaikka matkaa ei ollut juuri minkään vertaa. Siellä oli tarjoilu aina valmiina: kastakepotti uunissa ja piiraat pöydällä, jälkiruokana oli kuutamokiisseli, lasten herkku. Ei siihen aikaan monia laatikoita joulunakaan ollut, lanttulaatikkoa ja perunoita toisinaan.

Kesällä...

Kesällä kun tehtiin heinä- ja viljankorjuutöitä, niin naisetkin osallistuivat niihin.

Siellä päin pellot yleensä olivat eri alueilla, ja siksi työmaalle meno oli hankalaa, joten usein tarvittiin kuljetusta. Ruokailutauon aikana naiset menivät ensin uimaan ja sitten vasta syömään. Ruokailun jälkeen naisväki ruokki karjan ja oli heillä muitakin taloustöitä tehtävänä. Miehet sitä vastoin menivät ruokalevolle aittoihin. Kun naiset olivat koti työt saaneet valmiiksi niin yhdessä mentiin taas pelloille. Toisinaan, kun miehet heräsivät aikaisemmin ja naiset eivät olleet saaneet työtänsä tehdyksi, niin miehetpä ihmettelivät: "Ettäkö työ vieläkään jouvu lähtemään". Heinätöitä tehtäessä,

jos ilma näytti kovin synkältä ja sateen uhka oli, ja naapurilla oli paljon luokoa, mentiin naapurია auttamaan, että saataisiin heinät seipäille ennen sateen tuloa. Auttamisesta tuli aina hyvä mieli.

Kerran oli sellainenkin yllätys, että Toisiin Anni toi rotinakahvit heinäpellolle. Se oli silloin kun sinä, Leena, synnyit. Anni oli paistanut rotinat ja toi meille heinäpellolla oleville isolla tarjottimella syötävät. Hänellä oli kahvipannu mukana ja hän huuteli: Tulkaas rotinakahville. Olithan sinä jo mukana heinän korjuussakin, tosin "hurstissa" nukkuen. Hursti oli laitettu puun oksaan roikkumaan ja siinä sinä makailit. Kun hursti alkoi liikkua ja käsien heilunta näkyä, niin tiedettiin, että tyttö oli hereillä, ja mentiin katsomaan.

Kesällä kävi aika paljon vieraita. Mummon veljet ja sisaret perheineen Viipurista ja Kotkasta vierailivat usein. Kotkan serkuilla oli "rammari", jota soiteltiin paljon. Vierailut toivat monenlaista vaihtelua, lapsille varsinkin. Se oli todella odotettua ja hauskaa aikaa.

Heinänteon jälkeen oli kortteikon niittäminen ja talteen korjaaminen. Rannoilta niitettiin lampaiden ruuaksi vesiheinää. Niemenmäelle mentäessä ja Latoselän puolella oli meillä oma kortteikko. Koko ranta oli jaettu osuuksiin, ja siellä oli ainakin Lampilaisilla ja Toisiilaisilla ja meillä oma kortteikko. Heinä niitettiin viikatteella vedessä seisoen ja vedettiin haravan kanssa maalle kuivumaan. Kun heinä oli kuivunut tehtiin heinästä kimppuja ja tuotiin kotiin. Se oli ihan mukavaa työtä, ei tullut turhan kuuma niittotyössä. Naisilla oli hameet yllään, ja helmet vain heiluivat veden pinnalla.

Kaikki vihannekset, sikuria myöten, kasvatettiin kotona. Sikuri kuorittiin ja leikattiin paloiksi, kuivattiin ja sekoitettiin kaupasta ostettuun sikuriin. Kaalista tehtiin hapankaalia talveksi. Kaali hakattiin pytyssä hienoksi kaaliraudalla niin, että vesi alkoi pursuta kaalista; suolaa laitettiin sekaan ja kaali painettiin tiukkaan niin, että vesi tuli pinnalle ja laitettiin painot päälle. Kaalipytyyn annettiin olla tuvassa niin kauan, että se alkoi käydä, ja vietiin sitten uuden tallin vintille kylmään tilaan. Myös kurkut, sienet, marjat ja liha säilytettiin talven varalle ja säilytettiin uudentallin vintillä. Niin - ja kotona kurnuttiin myös voi.

Syksyllä ...

Viljan korjuu oli sirpillä ja viikatteella leikkaamista. Viljasta tehtiin lyhteitä ja kuivatettiin kuhilaila. Lyhteet vietiin riiheen ja kuivatettiin orsilla.

Kuivuneet lyhteet levitettiin lattialle ja puitiin varstoilla. Aamulla aikaisin alkoi kuulua riiheltä varstojen kolina: yrittivät lyödä tahdissa mutta eihän se aina onnistunut. Kun jyvät oli näin saatu karistettua pois tähkistä, niin oljet kerättiin pois, ja varpoluudalla lakaistiin jyvät kasaan. Viskurilla puhdistettiin jyvät roskista. Ukko oli erittäin tarkka siinä hommassa, väliin ajettiin useampaan kertaan läpi ennen kuin kelpasi. Kun tulos oli hyvä, niin viljat vietiin laareihin. Päivän päätteeksi lämmitettiin sauna ja saunottiin pölyt pois. Puintityö kesti useita päiviä, jopa viikkoja.

1930-luvun puolella tuli jo puimakoneita. Kymäläisen Juhalla meidän seutuvilla oli puimakone, ja hän kävi sillä kylällä puimassa.

Pellavaa kasvatettiin yleensä joka talossa, niin meilläkin. Pellava kylvettiin keväällä ja nyhdedettiin juurineen kun se oli valmista elokuun alkupuolella. Nyhtämisen yhteydessä ravisteltiin juurista mulat pois ja tehtiin kupoja ja niistä kuhilaita. Korsien kuivuttua erotettiin siemenet ja laitettiin pellavat

järven rantaveteen likaamaan ja painot päälle. Siellä ne olivat n. 2-3 viikkoa. Välillä käytiin kokeilemassa, joko karsi murtuu. Jos karsi oli valmis, niin otettiin pellava vedestä pois ja laitettiin nurmikolle kuivumaan. Kun ne olivat kuivuneet niin kerättiin taas kimppuihin ja vietiin joko riiheen tai saunaan, useimmin saunaan ja loukutettiin siellä. Se oli pölyistä työtä, mutta silti mukavaa. Yleensä naiset loukuttivat ja saivat näin rauhassa haastella kaikenlaista. Laukku oli puinen pukki, jonka päällä oli vipu ja siinä lovia ja vastakappaleeseen sitä hakattiin pellavatukun ollessa välissä. Kun karsi oli saatu murretuksi kokonaan, niin sitä vedettiin vielä laukun läpi, että päistäreet saatiin paremmin irtoamaan. Sen jälkeen lipsuttiin. Lipsu oli muuten samanlainen kuin laukku, mutta siinä oli rautaterät, ja vedettiin pellava sen läpi ja terät irrottivat loput päistäreet pois. Sitten niistä häki-löimällä ja hyvin harjaamalla saatiin aivinaa, rohdinta sekä vielä tappuraa. Kiiltävän pehmeäksi harjatusta aivinasta valmistettiin palttinakangasta, rohtimesta karkeaa työvaatekangasta ja tappurasta tilkettä tai vastaavaa. Sitten pellava oli valmista kehrättäväksi.

Tämä työ oli yleensä yhteistä naapurien kanssa. Kun sauna lämmitettiin, ja loukutus alkoi niin pyrittiin samalla loukuttamaan muidenkin talojen pellavat.

Minusta tuntui, että kylässä oli oikein hyvä yhteishenki, käytiin paljon naapurissa kylässä ja jos jotain tarvittiin, eikä sitä itsellä ollut, niin naapurista voi kyllä huoletta mennä pyytämään lainaksi. Naapurien auttaminen oli itsestään selvä asia.

Syksyllä, kun syystyöt oli tehty, lähtivät miniät "oljamiin" eli lapsuudenkoteihinsa pariaksi viikoksi. Pienet lapset he ottivat mukaansa.

Talvella ...

Talven aikana pellavat kehrättiin langoiksi. Meillä pyöri kolme vokkia (rukkia) yhtenään (Äiti, Elinä-täti ja Martta - täti). Lapsilla oli suuri houkutus mennä välillä kokeilemaan kehrutaitojaan. Kylä kehrääjät heti huomasivat jos vokilla oli käyty, sanoivat; "taas on lapset käyneet suoltamas." Öljylampun valossa työtä tehtiin ilta myöhään asti, joulun aikaan jopa aamupuolelle yötä.

Lampaiden villat kehrättiin kotona langoiksi, sukka- ja muiksi langoiksi ja sarssin kutomista varten.

Koko kevättalven kudottiin kankaita tuvassa. Kaikki arkipaitakankaat, pyyhkeet ja lakanat kudottiin pellavasta. Villalangoista kudottiin sarssia ja siitä tehtiin hameita ja miesten päällyshousuja. Villakangas vanutettiin sarkakankaaksi siten, että kangas käärittiin puutuen päälle rullaksi ja kostutettiin. Tukin päälle laitettiin vielä kangas ja sidottiin päistä kiinni. Tukki laitettiin jäähtyneeseen uunin. Näin sen annettiin kuivua uunissa hiljakseen.

Meille, Kirstille ja minulle, äiti kutoi punaisen sarssikankaan ja ompeli siitä meille hameet.

Äiti ompeli lapsille kaikki vaatteet alusvaatteista päällysvaatteisiin asti, niin tytöille kuin pojillekin. Yhtenä vuonna saimme Kirstin kanssa vaaleanpuunaiset alushameet jouluksi. Hameihin oli tehty myös kasvuvekki. Äidin tekemät pellavahiuksiset nuket saimme joululahjaksi.

Aattona oli kuitenkin vähän noloa, kun olimme aikaisemmin käyneet kurkistelemassa äidin joulupukin varastoa ja nähneet ne. Harmitti sitten aattona, kun lahjan saamisen ilo oli vähän vaisua. Äiti

teki Pentille puvun isän vanhasta puvusta. Käännettiin kangas ja äiti ompeli sopivan kokoiseksi. Äiti oli hyvä käsistään. On hänellä ollut jaksamista, väkeä oli paljon, ja aina tarvittiin kaikenlaista.

Miehet tekivät talvi-iltaisain töitään tuvassa: hevosvaljaiden korjausta ja uusien tekoa, puutöitä, verkkojen korjausta. Ei ollut valoja silloin joka paikassa. Tuvassa, jossa oli valo, kaikki touhuserivät. Väinö-setä teki puutöitä, jopa rekiä sekä pieniä käsistöitä. Kerran hän teki Viljolle hienon puuhevosin. Höylälástut sinkoilivat kun hän höyläsi ja veisteli. Illan päätteeksi lakaistiin luudalla lastut kasaan uunin eteen, ja aamulla oli sytykkeet valmiina. Lapset lukivat läksynsä tuvan pöydän ympärillä. Oli siinä pulinaa kun kaikki lukivat ääneen, meitäkin oli neljä yht'aikaa koulussa. Sormet korvissa luettiin, ja sitä kovemmin sormia korviin painettiin kun lukuääni koveni. Eivät vanhemmat koskaan kieltäneet ääneen lukemasta.

Mummo, joskus kun oli päivän touhunnut, laittoi illalla huivin päähänsä ja villatakin hartioilleen ja sanoi; "Lähdenpä käymään Toisiilassa vähän jäähyttelemässä".

Kyllä siinä mummon on pitänyt tietää mitä ja mistä pöytään ruokaa laitetaan, kaksi kertaa päivässä vielä. Pata oli kyllä suuri, jossa ruokaa keitettiin. Talon asukasluku parhaimmillaan, silloin kun vielä yhteistaloudessa asuttiin, oli noin 20 henkeä. Vilho-setä lähti seminaariin 1933, Martta-täti oli välillä Petäjämäen emäntäkoulussa, Irja-täti muutti pois naimisiin mentyään ja Esteri-täti lähti 1937 Helsinkiin, Pekka-ukko ja Riitta-mummo, Hannu ja Aimo, Väinö-sedän perhettä oli 5 henkeä ja meidän perheessä 10 henkeä.

Talviaikaan tuvassa nukuttiin kaikki muut paitsi ukko ja mummo sekä äiti ja isä, jotka nukkuivat kamareissa. Kesällä taas suurin osa nukkui aitoissa. Joulun aikaan lasten kesken oli vähän kilpailua, ketkä pääsevät joulukuusen taakse nukkumaan. Niinpä kuusi liikkui aina vähän edestakaisin. Siellä kuusen takana oli niin kiva nukkua.

Kyllä silloin elettiin niin omavaraisesti ettei tarvinnut kuin kahvia, sokeria, Pietarsaaren sikuria, suolaa ja tulitikuita ostaa kaupasta. Kenkien tekijäkin kävi taloissa niitä tekemässä. Kososen Eino oli meillä vakituinen kenkien tekijä. Hän teki niin "nappaskenkiä" (eli pyhäkenkiä) kuin myös saappaita ja muita arkikenkiä. Myös kangaskenkiä silloin pidettiin, ne taidettiin ostaa kaupasta. Tallukkaat olivat hyvät sisäkengät.

Viljat käytiin jauhattamassa Killatsun, Tiurin, Siirlahden tai Kaukolan myllyissä.

Viljoista jauhatettiin; ruis-, ruislestijauhoja, valkoista ja tummaa vehnäjauhoja eli I, II, III luokan jauhoja, litistettyjä kauraryynejä ja ohraryynejä. Myös eläimille jauhatettiin viljaa. Eläimiä oli silloin lemmiä, hevosia, lampaita, sikoja, kanoja ja kukko. Kanat saivat vapaasti kulkea ulkona, ja me lapset etsittiin kanan pesiä, seurattiin mihinpäin kanat menivät kun munimisaika tuli. Hankaliin paikkoihin ne yleensä menivät.

Lehmät käytiin juottamassa kaksi kertaa päivässä järven rannassa kesällä sekä talvella. Ukko teki talvella avannon reunalle jäähän sellaiset lovet, ettei lehmien sorkat luistaneet ja ne uskalsivat mennä juomaan. Lehmät olivat iloisia kun pääsivät vähän jaloittelemaan.

Leipää leivottiin yhdellä kertaa lähes 20 kpl. Osa leivistä vietiin säilytykseen viljalaariin, se oli sen ajan pakastin. Lasten tehtävä oli viedä leivät uuden tallin laareihin, siellä ne pysyivät tuoreina. Ei tarvinnut pelätä hiiriä eikä rottia uudessa tallissa, sillä siinä oli paksut kiviseinät ja muutenkin hy-

vistä tarpeista tehty. Sen oli ukon isä teettänyt talliksi, mutta ei siellä koskaan hevosia eikä muitakaan eläimiä pidetty, vaan siitä tuli hyvä kylmäsäilytyspaikka.

Pullaa leivottiin - paremmaksi pullaksi juhlapyhiksi ja juhlatilaisuuksiin I luokan jauhoista, ja II, III luokan muiksi päiviksi. Piirasta tehtiin perunasta ja ohraryyneistä, joka lauantai jos vain suinkin oli mahdollista ja juhlapyhiksi ainakin. Jouluna oli sitten sianlihasta sylttyä ja muutenkin lihaa enemmän uunissa, kun sika yleensä tapettiin jouluksi ja osa lihasta suolattiin talven varalle. Mitään erikoisia laatikoita ei silloin jouluksi tehty, lanttulaatikkoo kyllä oli. Myöskin kahvileivonnaiset oli vaatimattomat, pikkuleipiä, puolukkapiirasta ja sokerikakkua, mutta ei mitään maustekakkuja. Puuro tehtiin ohraryyneistä (talvisodan jälkeen riisiryneistä,) se laitettiin uuniin ja soppa oli rusinasoppaa.

Kahvi paahdettiin kotona, ja mummo jauhoi kahvimyllyllä aina silloin kun keitettiin kahvia.

Talvella käytiin pyykkiä huuhtelemassa Väkelän sillan luona. Hevosella vietiin halkoreen kanssa saavit, joissa oli vaatteet lipeävedessä, sitten vaatteet huuhdeltiin virtaavassa vedessä ja kartuttiin välillä.

Puhdasta tuli kun aikamme näin tehtiin. Käsiä lämmiteltiin saavissa lämpimässä lipeävedessä.

Siellä kävi yleensä paljon ihmisiä pyykkiä huuhtelemassa, kun se oli auki koko talven. Kuivamaan pyykki laitettiin vintille ja sen jälkeen kaulittiin.

Metsät olivat osittain Siirlahden ja Salokylän puolessa, ja siellä käytiin metsätöissä. Kesällä kaadettiin halkopuut ja talvella ajettiin ne kotiin. Matka oli aika pitkä, joten turkit päällä saivat miehet matkaan lähteä. Isot kasat sai rankoja ja paksumpaakin puuta tuoda, ennen kuin halkotarve oli tyydytetty. Pekka-ukko teki halot kotona, huoneiden ja povarmin välissä oli hänen työpaikkansa. Kyllä niitä halkoja tarvittiinkin, tuvassa, kamareissa, (salia ei talvella lämmitetty) saunassa ja povarmissa. Ei ukko meinannut saada pinoaan kasvamaan, kun aina haettiin puita, väliin vaan tuskaili: "vieläk sie tuut hakeemaan".

Kalastettiin ...

Kalastusta harjoitettiin omiksi tarpeiksi. Väkelän Topias kalasteli enemmänkin ja hänellä oli kalastusvehkeitäkin eniten. Meillä kalastettiin pääasiassa katiskalla, pitkäsiimalla, rysällä ja joskus verkolla ja uistimella. Käytiin me lapset usein onkimassa siinä lähipaikoilla. Kirsti oli hyvä onkimaan ja sai hyvin kalaa. Joskus pyhääamuna neljän aikoihin lähdettiin ongelle Hiisienkivelle päin. Hiljaa piti veneessä olla jos mieli kalaa saada. Kalasta tehtiin useimmiten keittoa tai paistettiin. Keväällä kun saatiin paljon särkiä, perkaamisen jälkeen ne suolattiin karkealla suolalla ja annettiin suola utua painojen alla. Sitten kalat laitettiin pärekoriin ja rautalankaverkko päälle ja nostettiin kori uudentalin katolle kuivumaan, väliin kaloja käännettiin, että kuivuivat paremmin. Kuivattua kalaa syötiin siivuina leivän päällä ja perunoiden kanssa ja hyvää oli.

Sota-ajat tulivat ...

Sellaista oli elämä ennen sotaa, mutta sota- aika muutti sitä paljon, ei se ihan entiselleen palannut, vaikka kotiin Hytinlahteen vielä kerran talvisodan jälkeen päästiinkin.

Syyskesällä 1939 olimme täätlikössä kauraa niittämässä, ja jo silloin tuli uutisia sodan uhasta. Pitkin syksyä pohdittiin, mahtaakohan sota tulla. Äiti toi sitten taikinapytyn tupaan ja sanoi; "kyllä nyt on lähdeävä" ja sekasi taikinan. Onhan edes leipää evääksi. Ja niin lähtö tuli.

Määräys annettiin, ja mukaan sai ottaa vain sen mitä kahdessa kädessä sai kannettua. Kuitenkin sitä vähän katseli, mitä voisi laatikkoon laittaa. Salista otin seinältä kunniakirjat, ja vanhoja valokuvia ja laitoin ne mustaan puulaatikkoon. Pentti vei ne maantien varteen Torkkelin tiehaaraan. Pentti jäi vielä kotiin, ja kyllä laatikko perille Pohjanmaalle tuli. Kunniakirjat oli Aadam ja Anna Suutarin saaamia maatalousnäyttelyistä eri viljalajien viljelystä ja voin valmistuksesta. Yksi on vielä tallella eli suolattoman voin valmistuksesta saatu, muut on aika vienyt mennessään.

Me muut perheenjäsenet lähdimme sitten. Oli oikein kova pakkanen, ja isä vei meidät Hiitolan rajalle, Ojajärven asemalle. Välillä juoksimme lämpimiksemme reen perässä. Paljon oli kansaa liikkeellä, junat täyttyivät nopeasti ja olivat myöhässä.

Isä oli asemalla niin kauan, että pääsimme junaan. Hän lähti vielä kotiin, n.20 km oli meiltä matkaa Ojajärvelle. Ilmajoelle mentiin ja Ujasten koululle meidät sitten majoitettiin. Meitä Hytinlahtelaisia oli iso sakkii, halusimme olla yhdessä, lähinaapurit. Käköset, Kymäläiset, Väinö-sedän perhe, Ukko, Mummo, Mari-täti ja meidän perhe, jossa pienin Seija oli 4 kk ikäinen. Siskonpetit olivat pitkin seinän vieruksia koulun lattialla.

Aloitin syksyllä 1939 rippikoulun Räisälässä ja jatkoin Ilmajoella kevättalvella. Ripille pääsin Ilmajoen kirkossa.

Ilmajoen Munakasta lähdimme 1940 keväällä Kauhajoelle ja sieltä edelleen 1941 Nakkilaan. Kotiin Hytinlahteen palasimme heti kun sinne alkoi päästä. Taisi olla marras-joulukuussa 1941.

Me Kirstin kanssa lähdimme heti ensimmäisten sakissa, siinä oli ainakin Inkisen Saima, Elina -tädin sisko ja muitakin hytinlahtelaisia. Mari-tädin taloon mentiin asumaan, se kun oli säilynyt ehjänä. Meillä oli ikkunoita rikki ja seinään oli tullut sirpaleiden tekemiä repeämiä.

Väinö-sedän talosta oli myös ikkunoita ja uuni rikki. Mari-tädin tupa oli hyvin säilynyt, saatiin laittaa heti hellaan tuli ja lämmintä tupaan. Topiaalaiset, (Topias ja Eeva Väkiparta) olivat myös jo tulleet kotiinsa. Me kävimme heillä saunassa ja saimme ruokatarvikkeita heiltä. Topias oli hyvänä apuna meille, kun jotain tarvittiin. Pekka-ukko tuli ehkä helmikuussa ja asusteli meidän kanssa Mari-tädin mökissä. Aina vähän väliä tuli uusia kyläläisiä, Lampilaiset, Toisiilaiset, Eeva ja Anni lehmien kanssa. Kirsti kävi hakemassa meidän lehmät Nakkilasta maaliskuussa. Äiti ja te lapset tulitte isän kanssa maaliskuussa, Marianpäivän aikoihin. Mari-tädin taloon koko meidän perhe majoitui. Kirsti ja minä pääsimme nukkumaan isän ja äidin kamariin.

Olimme Kirstin kanssa kitanneet ikkunoita ja korjailleet paikkoja, mutta kaikki ikkunat eivät vielä olleet paikoillaan ja muutakin korjattavaa oli.

Kaikki silloin 1939 jääneet tavarat ja huonekalut oli viety pois, jopa salin oven kahvat oli irrotettu ja viety. Oli keksitty laittaa köyden pätkä lukon reiästä läpi ja pantu iso solmu köyden kumpaankin päähän, että saatiin ovi auki ja kiinni. Sanottiin, että talossa oli ollut esikunta majoitettuna.

Oli vähän pelottavaa kun ei tiennyt, mitä missäkin voi olla, ja aluksi olimme kahdestaan.

Vaikka se oli pelottavaa, ei kumminkaan osannut kotinurkissa pelätä. Kirsti löysi Niemenmäeltä keväällä kranaatin, jonka isä laukaisi vaarattomaksi.

Kerran pelkäsimme kun olimme Kirstin kanssa kahdestaan Mari-tädin tuvassa ja yhtenä yönä alkoi kuulua lumen narinaa ja askeleita ihan ikkunan alla. Kyllä tytöt olivat hiljaa, kun ajattelivat, että nyt on desantti liikkeellä. Aamulla menimme Topiaalle kertomaan, että yöllä meni varmasti desantti meidän ikkunan alta. Sitten kuitenkin selvisi, että se oli Käkösen Sulo, joka oli tullut lomalle ja me-nossa jään yli kotiin. Olihan se suuri helpotus kun selvisi, kuka kulkija oli. Työ oli siivoamista, paikkojen kuntoon laittamista, tavaroiden hankkimista ja aina sitä työtä löytyi, kun kaikki paikat oli läpi käytävä. Kerrankin menin Topiaksen kanssa hevosella kirkolle hakemaan kansanhuollosta lupaa olkien myyntiin.

Meillä oli sikäli hyvin, että saimme Topiaalaisilta ruokatarvikkeita, mutta kyllä me paleltuneitakin perunoita keitettiin, koska niistä kuori irtosi ihan "lonttina", ja ne olivat makeita.

Harjun peruna-kuopasta perunoita ja lanttuja haettiin. Mitään yhteistä muonitusta kuitenkin ei siellä ollut, vaan jokainen hankki itse ruokansa. Se oli vaikeata, mutta niin onnellista aikaa, kun sai olla taas rakkaissa kotimaisemissa ja omassa kodissa.

Sitä onnea ei tosin kestänyt montaa vuotta, kun piti taas lähteä. Onneksi muistot ovat vielä tallella, niiden kanssa eletään.

Aini Alhon muistelun pohjalta kirjannut nuorempi sisar Leena Reunanen.

Armas ja Eeva Suutari lapsineen kotipihalla. Lapset oik. Kirsti, Pentti ja Aini. Ja tytöillä sarssihameet yllä.